

גיליון מס' 249 יום כפור
תשע"ח שנה חמישית

גליון זה לרפואת
הר"ר רפאל יצחק משה בן שבע
לרפואה שלמה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

ביאורים בעניני יום הכפורים

ביום הכפורים תעבירו שופר. יש לעיין למה נקרא יום הכפורים לשון רבים ולא יום כפור. ואולי לרמז שגם המתים מתכפרים ביום כפור כמש"כ הרמ"א בא"ח סוף סי' תרכ"א. שו"ר שכ"כ שם המ"ב סק"ח (ובזוה"ק ויקרא ק' ב' אמרו טעם אחר).

אבינו מלכינו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך. במ"ב סי' תקפדברי שיח יום כפור 31"ד סק"ג כ' שצ"ל חטאתינו ופשעינו שתחלה יש לבקש על הקל ואח"כ על החמור, ויש ליישב גירסתנו דביומא פ"ו ב' אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כשגגות משמע דשגגות נמחל לגמרי כשמתפלל ומבקש, והנה מחה הוא לשון מחיקה שנשאר רשומו ניכר אבל העבר הוא שמעביר לגמרי, וכאן מחה מקביל נגד פשעינו והעבר נגד חטאתינו, לכן תחלה אנו מבקשים מחה פשעינו דהיינו שהמזידים יתהפכו לשגגות, ואח"כ מבקשים העבר חטאתינו דהיינו אותן השגגות העבר לגמרי כיון שכבר נתהפכו לשגגות ודו"ק.

על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון. הא דאונס צריך כפרה אפ"ל דמכיון שפ"א עבר ברצון לכן הגיע אח"כ לידי אונס, וכע"ז איתא בתוספתא דשבועות פ"ג ה"ג היה רבי אלעזר בן מתאי אומר הרואה עוברי עבירה מתחייב לראות וכו', והיינו דמכיון שחטא ברצון הרי הוא נענש אח"כ לראות עוברי עבירה. ועל חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע. אפ"ל דהכונה שהיה מרוצה מהיציאה"ר ששידל אותו לעבירות, ועו"ל שזה לימוד זכות שמה שחטאנו הוא משום שיצה"ר פיתה אותו.

שו"ת בעניני תשובה

ש. הקשה גאון אחד מה שבשבת אסור להתוודות, וכי מי שרוצה לעשות תשובה בשבת יצטרך להמתין עד לאחר השבת. ת. וידוי אינו מעכב, הרי אמרו בגמרא (קדושין מ"ט, ב') "שמא הרהר תשובה בלבו" ונקרא צדיק גמור (ועיין מנ"ח מצוה שס"ד סק"א). ומה שאסור וידוי בשבת הוא משום דלא עדיף מתפלה.

"שאיין אנו עזי פנים וכו' אשמנו בגדנו וכו'".
ש. איך תיתכן הקדמה כזו שאין אנו עזי פנים כו' אם חוטאים אנו כל כך, משל לאדם האומר לחבירו: איני יכול לומר שלא גזלתי ממך כלום, אבל גזלתי ביתך כספך ושדך...

ת. תחילה אומרים על כלל ישראל, והרי יש בהם גם צדיקים, ועל זה אומר בלשון כללי שאי אפשר לומר שלא חטאנו, ואחר כך מפרט על הנך שיש יחידים בהן שהם אשמנו וכו'.

ש. במשנה (יומא פ"ה, ב') "האומר אחטא ואשוב וכו' אין מספיקין בידו לעשות תשובה", מהו בהפסיק לומר כן, האם זה קאי על הגברא שזהו שיטתו וכך נוהג אבל הפסיק לומר כן מכפר אף על עבירות שאמר עליהם כן, או שמא על עבירות שאמר כן אין מספיקין בידו לשוב. וברמב"ם (פ"ד מתשובה ה"א) כתב שהוא משום גודל העבירה וחומרתה, א"כ אף אם הפסיק לומר כן.

ת. הטעם הוא משום שבאופן זה התשובה היא סיבת החטא ולא יתכן שתכפר, א"כ ודאי לא מהני תשובה אף שהפסיק. והמקור לזה שהטעם הוא כיון שהתשובה סיבת החטא, הוא בגמ' (יומא פ"ז, א') שאמרו שם שאף לרבי שיוה"כ"פ מכפר בלא תשובה, באומר אחטא ויוה"כ"פ מכפר אין מכפר, "אגב שאנני", ופירש רש"י "מאחר שעליו הוא סומך לחטוא אינו מכפר", והן הן הדברים. אבל בעיקר הדבר נראה שודאי תיתכן תשובה, רק שיותר קשה לו.

ש. למה לא נזכר בנוסח הוידוי שלנו קבלה על להבא.
ת. הוא דבר בפני עצמו שלא שייך לוידוי, ואף שברמב"ם (תשובה פ"א ה"א) כתב שהקבלה היא חלק מהוידוי, כנראה שאם כל כך מתוודה ומתחרט נכלל בזה קבלה. (ועי' בספר "שערי תבונה" למרן בעל קה"י זצ"ל סימן א').

(דרך שיהיה)

עלי שי"ח

לפני מי אתם מטהרים

כשהגיע מרן בעל הקהילות יעקב זי"ל לגור בכני ברק, התגורר תחילה עם גיסו מרן החזון איש זצ"ל. תקופה קצרה אחרי שהחלו לגור שם ביקש מרן החזון איש לבנות בקצה הדירה מקוה קטן כשר הראוי לטבול בו, וכמה שנים אחרי פטירת החזון איש. עבר מרן הקהילות יעקב לגור ברחוב רשב"ם 23 (באותה מבנה בו גר רבינו שליט"א, מחלקו האחר של הבנין), גם הוא ז"ל ביקש שיבנו עבורו מקוה קטן לטבילה, ובאותה תקופה הגאון האדיר רבי גדליה נדל זצ"ל שהיה ידוע בפקחותו הנחה את פועלי הבנין כיצד לבנות באופן המהודר ביותר לשיטת מרן החזון איש זי"ע, ויחד עם הגאון רבי שמריהו גרינמן ועוד כמה תלמידי חכמים הוקם מקוה קטן ומהודר במרתף הקטן שתחת הבנין.

כמעט כל בוקר היה מרן זי"ל טובל בו וכן בשבתות ובימים טובים כפי מנהגו.

בשנותיו האחרונות עבר מרן הקה"י לדור בצוותא חדא עם בתו הרבנית ברום תחי' ושם בנו מקוה נוסף עבורו, אך במקוה הקודם היה להבחל"ח מרן שליט"א משתמש בו ובמשך הזמן היה טובל בו לעיתים, וגם אחרי פטירת אביו מרן הסטייפלר, היה ממשיך להשתמש בו מפעם לפעם.

בשנים האחרונות בעקבות תקלות טכניות רבות היה המקוה ישן ומוזנח מאוד, ועל אף הכל לא נמנע מרן מלטבול בו. בשבועות האחרונים התעורר נדיבי עם לשפץ את כל המקוה מחדש ולבנות אותו שוב, ורבינו שליט"א שמח מאוד, ובימים אלו הסתיימו כל עבודות הבניה ובנו מקוה מהודר מאוד על פי שיטת מרן ז"הה"ה. בצד המקוה בנו אוצר שיהיה זריעה (ולא עשו השקה), ומכיון שבתקופה זו אין עדיין מי גשמים לכן הביאו בלוקי קרח לאוצר, ונמס בתוכו וזה כשר למקוה, ובעז"ה בחודשים הבאים שיירדו גשמים ממש יתמלא האוצר ממי גשמים שזה הטוב ביותר.

והנה מובא בצוואת ר' יהודה החסיד את י"ח "לא יעשה אדם מרחץ בתוך ביתו, ואם יעשה הבית יחרב, אא"כ עושה לרחוץ רבים בו" ושאלו את רבינו אם כן איך בנה מרן זי"ל ומרן הסטייפלר מקוה בתוך ביתו, והשיב שאכן מטעם זה היה מרשה לאחרים לטבול שם, ואז כבר נחשב כמו מרחץ של רבים ואינו סכנה.

בברכת שבת טובה, מאר חתימה טובה
יצחק אייזיק

פרסום ראשון

על פי אוצרות רשימותיו של תלמיד מרן שליט"א - הג"ר אליהו מן שליט"א - העתידים לראות אור בספר איכותי: "כל משאלותיך" - כל השאלות, העצות, הכוונות והדרכות - בחיי היום יום, שמעניק רבן של ישראל שר התורה שליט"א לדופקי שערו. אמרתי לרבינו כי שאלתי יהודי - מה אתך בענין עש"ת לקראת יום כיפור, האם אתה מתרומם? והוא ענה בכאב ויאוש - אינני יכול לחזור בתשובה, כי יש לי אינטרנט נורא.

חלילה, תראה בפנים את דברי הר"מ סוף פרק ג' מהלכות תשובה שכתב - כי אין דבר עומד בפני התשובה! אומרים בתפילת יום כיפור ותתן לנו ה' אלוהינו וכו' למחילה ולסליחה וכו' ולמחול בו את כל עוונותינו, יש כאן כפל לשון שאומר שוב את כל עוונותינו, והכוונה - כל עוונותינו כמו שכתב הרמב"ם הנ"ל ספ"ג מתשובה שאין דבר עומד בפני התשובה. הזמינו אותי לדרוש בפני בעלי תשובה היום, שבוע לפני ראש השנה, מה לומר להם בשם הרב משהו מעשי ליום הדין? ללמוד תורה (בחברותא ושמיעת שיעורי תורה) זה הדבר הכי מרכזי וחשוב לקראת יום הדין - ותלמוד תורה כנגד כולם. הרב ... ר"מ בישיבה גדולה, וראש הישיבה שם מבקש שידבר התעוררות לפני תקיעות ביום ב', הוא מפחד שלא להראות עצמו ביום קדוש הזה. ב. על מה לדבר בישיבה

(א) זיכוי הרבים הוא דבר גדול (ב) לדבר על תורה ת"ת כנגד כולם. סיפר לי רבי זלמן רוטברג כי הפצירו בחז"א לדבר לפני תקיעות עד שהסכים והחז"א נהיה אדום, ואמר רק המשנה של אמר רבי יוסי בן קיסמא וכו' אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד וכו' ויותר לא אמר. אני זוכר את זה הייתי שם.

בדרך כלל מדברים התעוררות על המשפט והדין, מה יש במשנה הזו שאמרה? חיזוק בתורה זה הדבר הכי חשוב לשעה זו בנוסח התפילה ותערב לפניך עתירתנו כעולה וקרבן, מה הכוונה כקרבן הרי גם עולה זה קרבן? קרבן שאינו כליל. אבל כליל מוקדש יותר, ואם כעולה למה לי למימר קרבן? מכל מקום, אין בו אכילת אדם, ויש בשלמים מה שאין בעולה.

אמר לי רבנו: אין לזה טעם לומר סליחות לא באשמורת הבוקר עקר שלאפצאך אויס ובא לומר סליחות... בישיבה בפתח תקוה הלכתי לסליחות בנין בבהכ"נ הגדול ואמרנו סליחות, ואח"כ התפללתי בנין. ועל ידי זה ראיתי שם ספרים מעניינים, מצאתי שם כמה ספרים שחתום שמו של רבי זונדל מסלאנט שכמה מתלמידיו היו בין המייסדים, והיו שם הגהות בכתב יד קדשו, והעתיקתם. ובש"ח השדה ח"ג בסוף יש ליקוטים והערה אחת שהיא ארוכה שהעתיקתי הדפס שם. אמרתי לרבנו. סיפר לי הרב ... כי באחת הארצות בפאתי אירופה (ונקט בשם הקהילה והמקום) קיימת קהילה יהודית חרדית, ושם נהוג ב'נעילה' שכל פעם כאשר אומרים "ג' מדות תוקעין בשופר.

ה' שם יהודי הרב ... שהוא היה התוקע שנים רבות, והוא שייך שם גם לח"ק, ונהוג בקהילה כאשר יהודי הולך למות, חבר מהח"ק בא לשהות עמו, והנה לפני נעילה קראו לו כי יש אשה חולה מאד. הוא מאד לא רצה ללכת כדי לא להפסיק חזקתו, וניסה לשלוח אחר במקומו ולא עלה בידו, ונאלץ ללכת לשם ובאמת היא הייתה גוססת ושהה שם בשעת פטירתה. וכאב לו על הפסקת חזקת התקיעות שלו, והנה אחר יום הכיפורים הרגיש לא טוב, ולקחוהו לבית חולים וראו שצריך מיד ניתוח לב, וניתחו אותו מיד, והרופא אמר: לתקוע תקיעות חזקות כמו שהיה נוהג תמיד (לתקוע בקול גדול ולנפוח בכוח) צריך לב חזק, ואם היה נשאר בית הכנסת ותוקע היה מת שם, ובזכות שעשה מצוה עם הגוססת נשאר חי. ע"כ. והרי יש איסור שבות לתקוע ביום כיפור. וכי נכון הדבר לתקוע כמו שהם עושים?!

ודאי שלא. לבטל את התקיעות הללו באמצע הסליחות. לא מבעיא בבין השמשות, אלא גם אחרי ביה"ש כיון שעדיין מתפללין נעילה זה יום הכיפורים - וזה תרתי דסתרי, (ובכלל הרי אין נעילה אחר צאת הכוכבים. כי זמנה של נעילה היא עד צאת הכוכבים). א.ה לגבי התקיעה שאחרי נעילה המ"ב בסי' תרכ"ג סק"א מתיר לתקוע בבין השמשות ורק בודאי יום אוסר. עוד מבואר במ"ב סק"ב שעכשיו שנוהגים לסיים נעילה בלילה אין למחות בידם.

ספרתי לרבנו. ב' אנשים נפגשו באוטובוס והאחד שאל את חברו מי הוא ומה הוא? ענהו: אני יום כיפור איד... ומקובל, שהגדרה זו מדגישה - יהודי שכל השנה לא בא לבהכ"נ רק ביה"כ. שאלו חברו: אתה לא נראה כך, אתה הרי חבוש כיפה וזקן. אמר לו ההוא: אסביר לך מה כוונתי. שירתתי בצבא הרוסי 5 שנים, ושם צריך לעבוד יום יום 365 ימים בשנה, וגם בשבת. אם לא אחת דתו להמית. הגיע יום כיפור ורע היה עלי מאד לעבוד ביה"כ ואז עלה לי רעיון, כל מי שמוציאים לו שן למחרת יש חופש, כי פעם הוצאת שן ה' נורא.

באתי למפקד ומאד התאוננתי כאילו כואב לי השן והוציא את השן וה' לי יסורים נוראים, ולמחרת לא עבדתי. וכך 5 שנים - כל שנה שן והראה לו שחסר לו 5 שיניים. זה הפירוש - יום כיפור איד... ע"כ.

האם היה חייב לעשות כך, ומדוע עשה כן על יום כיפור ולא על שבת שהרי שבת יותר חמורה. הוא לא מחויב בזה, ולכן, אם נקודת הרגש שלו הייתה רק על יום כיפור הוא עשה כפי הרגישו.

מתוך מכתב/ ציבור שלחלקם קשה הצום במיוחד, ועל כן החליטו להנהיג לקצר בתפילת הנעילה כדי לסיים ממש בזמן. וכדי לעמוד במשימה עליהם להוריד 40 דק' מכל שנה. הם שואלים במה הם יכולים לקצר? (א) למהר באמירת הסליחות או לדלג על חלק מהסליחות (ב) לומר פחות מ'ז' פעמים "ג' מדות (ג) למהר בחזרת הש"ץ בקטעים שהחזן אומר לבדו (ד) למהר באמירת אבינו מלכנו או לדלג [אמנם יש לציין כי הבחורים יותר מכוונים באבינו מלכנו מבסליחות] (ה) לקצר בזמן שהש"ץ ממתין לציבור עד שיגמרו שמו"ע ולהתחיל חזרת הש"ץ מיד כשסיימו מנין אנשים את תפילתם [בתפילה משתתפים כ-450 איש]. במה עוד אפשר לקצר? אולי למהר בסליחות ולהספיק ברכת כוהנים ואח"כ לומר אבינו מלכנו בניחותא.

צריך לסיים בזמן. ולגבי השאלות (א) אפשר (ב) לא לפחות (ג) אפשר (ד) אפשר לא לומר פסוק בפסוק (ה) כשיש עשרה יתחיל. לבקש מראש הישיבה שיקצר בשמ"ע דערבית או שלא יחכו עליו שאלות פרקטיות שונות שעלו על שולחן מלכים,

האם לרוץ בנעילה להספיק ברכת כוהנים, כי מאן ימר שזה גדול מזה? במנין של החז"א אף פעם לא הספיקו ברכת כוהנים רק פעם אחת. ר' שמואל גריינימן הזדרז קצת והספיקו ברכת כוהנים.

האם חז"א ואביו קבלו מלקות בערב י"כ? זה היה מנהג בחו"ל, כאן לא נהגו.

סיפר רבנו. באחד ממוצאי יום הכיפורים בישיבת בית יוסף אצל אבא, אמר אחד הבחורים לבני הישיבה: נאחר את האכילה ברבע שעה ונלמד רבע שעה, אחרי הבדלה.

אבא שמע מכך, נכנס לבית המדרש ומיד הכניס את כולם לאכול, וגער בבחור שעשה זאת.

אמרתי כי מרן הגרא"ל שאל בנאמר בוידוי של רבנו ניסים גאון אומרים "ואע"פ שאיני ראוי ואיני זכאי להתודות על עצמו וכל שכן על אחרים" מה פירושו אינו ראוי, אדרבא חוטא מתודה וצריך להתודות? ועוד, כיצד שייך וידוי על אחרים?

אם אין החרטה גמורה ונכונה זו הכוונה - אינו ראוי. ולגבי השאלה השניה - ש"ץ מתודה על אחרים שהרי כל תקנת שליח צבור זה על שאינן בקיאין.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק